

Gueren

ARS SCRIBENDI

O SZTUCE PISANIA
W ŚREDNIOWIECZNEJ POLSCE

KATALOG WYSTAWY



MUZEUM
POCZĄTKÓW
PAŃSTWA
POLSKIEGO

Koncepcja wystawy, kurator wystawy
Leszek Wetesko

Redakcja naukowa katalogu
Leszek Wetesko

Konsultacje
ks. dr Marian Aleksandrowicz, ks. mgr Michał Sołomieniuk, mgr Zofia Wojciechowska

Autorzy esejów
prof. dr hab. Józef Dobosz, dr Edward Skibiński, dr Rafał Witkowski

Opracowanie haseł katalogowych
Zofia Wojciechowska (Z.W.), Leszek Wetesko (L.W.)

Fotografie
Jerzy Andrzejewski, Piotr Namiota (s. 12)

Projekt graficzny i redakcja techniczna
Dariusz Stryniak

Projekt okładki
Miroslaw Adamczyk

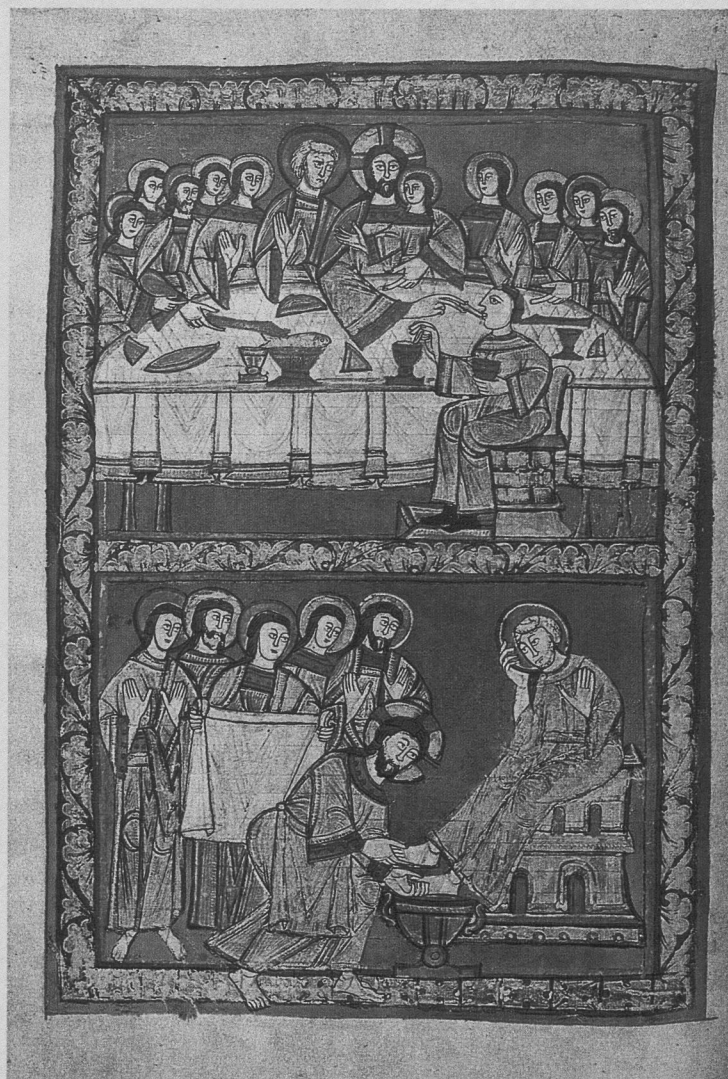
Publikacja towarzysząca wystawie *Ars scribendi. O sztuce pisania w średniowiecznej Polsce*,
Muzeum Początków Państwa Polskiego, kwiecień — lipiec 2008

Gniezno 2008

Wydawca
Muzeum Początków Państwa Polskiego
62-200 Gniezno, ul. Kostrzewskiego 1
www.mppp.pl

Druk
Zakład Poligraficzny Antoni Frąckowiak, Poznań

ISBN 978-83-61391-00-5



Kat. 4

Evangelistarium (Codex Aureus Gnesnensis)
[Ewangelistarz, tzw. Złoty Kodeks Gnieźnieński]

Bawaria, skryptorium benedyktyńskiego
klasztoru w Niederalteich (?), lata 70. XI w.

Pergamin; 230 × 325 mm; kk. 111; majuskuła romańska i uncjała oraz kursywa romańska, tekst pisany złotem; oprawa w skórę i srebro (połowa XVII w.), wykonana na wzór pierwotnej, opisanej w ACap. B 118 z 1608 r., s. 130); zdobienia: tekst każdej strony ujęty w ozdobną, wielobarwną ramę, 20 całostronicowych miniatur figuralnych, ponad 89 dużych inicjałów plecionkowych
Rękopis, łacina

Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie, sygn. MS 1a

Najpewniej ufundowany przez Bolesława Szczodrego z okazji reaktywacji metropolii gnieźnieńskiej lub koronacji. Zawiera perykopy ewangelijne na niedziele i uroczystości roku kościelnego, poczynając od wigilii

Bożego Narodzenia do uroczystości poświęcenia kościoła. Na k. 45, 48v, 49, 59, 62 bezliniowa notacja muzyczna ponad tekstem z ok. 1400 roku. Rękopis zawiera 20 całostronicowych miniatur. Zakomponowane zostały wewnątrz wielobarwnych ram, wypełnionych złotym tłem, na którym rozgrywają się poszczególne sceny. Zamieszczono w kodeksie wizerunki ewangelistów oraz cykl scen z życia i Pasji Chrystusa, pośród które artysta wplótł wątek poświęcony osobie św. Piotra.

Lit.: J. Rył, *Katalog rękopisów*, s. 14; T. Dobrzeński, *Codex Aureus Gnesnensis, Commentarii*, Warszawa 1988; L. Wetesko, *Ewangelistarium (Codex Aureus Gnesnensis)*, [w:] *Gniezno — pierwsza stolica Polski, miasto św. Wojciecha*, katalog wystawy, Gniezno 1995, s. 126–128. (L.W.)



Kat. 14 (↑ →)

Evangelistarium Crusvicense
[Ewangeliarz Kruszwicki]

Saksonia, skryptorium benedyktyńskiego
klasztora w Helmarshausen, po 1180 r.

Pergamin; 225 × 320 mm; kk. 175; minuskuła
późnoromańska, na niektórych kartach kapitała
romańska pisana złotem; oprawa renesansowa (XVI w.);
zdobienia: 33 całostronicowe kompozycje malarskie
(kanony [11] i miniatury figuralne [22]) oraz 9 dużych
iniciałów plecionkowych i liczne mniejsze, dwie strony
pisane złotem na purpurze

Rękopis, łacina

Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie, sygn. MS 2

Prawdopodobnie rękopis ufundowany przez Mieszka III
Starego dla kolegiaty kruszwickiej.

Lit.: J. Rył, *Katalog rękopisów*, s. 15.
(L.W.)

Kat. 15

Vincentius Episcopus Cracoviensis:
Chronica Polonorum
[Mistrz Wincenty, biskup krakowski:
Kronika Polska (z komentarzem Jana Dąbrówki)]

Polska, 1455 r.

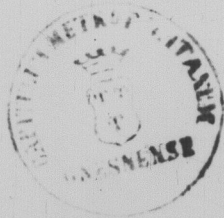
Papier, pergamin; 150 × 210 mm; kk. 164; minuskuła
gotycka w jednej kolumnie, glosy interlinearne
i marginalne, pismo kilku rąk, wolumin rubrykowany,
zdobienia: czerwone iniciały kaligraficzne (do k. 68)
Kopia, rękopis, łacina, j. polski
Bibliotek Kórnicka PAN w Kórniku, sygn. BK 00183

Lit.: J. Zathey, *Katalog rękopisów średniowiecznych*
Biblioteki Kórnickiej, Wrocław 1963, s. 347–349.
(L.W.)

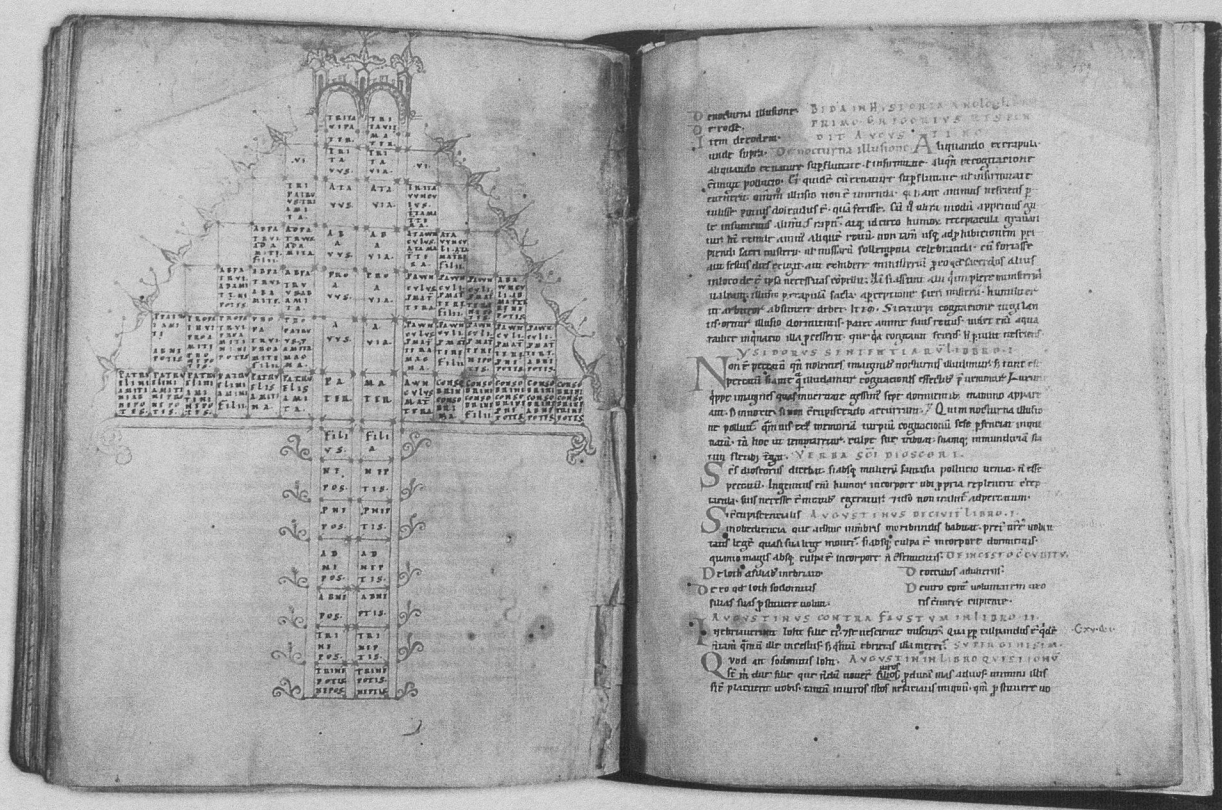
PREFAT. SCI. IHERONI
MI. PRBI. DE EVGENIS.
ET CANONIBVS.
EATO. PAPER.



Damaso iheronimus. **N**ouū
opus facere me cogis exueteri. ut
post exemplaria scripturarum to
to orbe diffusa. quasi nouus arbiter
sedeam. & que inter se uariant. que sint
illa que cum greca consentiant ueritate discernam.
Pius labor. sed periculosa presumptio. iudicare de ce
teris. ipsum ab omnibus iudicandū. senis mutare lin
guam. et canescentē iam mundū ad initia retrahere
paruulorū. Quis enim doctus pariter uel indoctus cum
in manu uolumē assumpserit. & a salua quā semel
imbibit uiderit discrepare qđ lectitat. non statim
erumpat in uocem. me falsarium me clamans esse
sacrilegum. qui audeam aliquid in ueribus libris ad
dere. mutare. corrigere. **A**duersus quā inuidiam du
plex causa me consolatur. quod et tu qui sumus sacer
dos es fieri iubes. et uerum non esse quod uariat. etiā
maledicorū testimonio cōpbatur. Si enim latinis exem
plaribus fides est adhibenda. respondeant quibus
tot sunt pene exemplaria quod codices. sin autem



ueritas est querenda de pluribus. cur non ad grecam
originem reuertentes. ea que uel auarosis interpretibus
male edita. uel a presumptoribus imperitijs emendata.
peruersius. uel a librariis dormitantibus aut addita
sunt. aut mutata corrigimus. Neque uero ego de ueteri
disputo testamento. quod a septuaginta senioribus
in grecam lingua uersum. tercio gradu ad nos usque p
uenit. Non quero quid aquila. quid symmachus sen
tiant. quare theodotion inter nouos et ueteres medi
us incedat. Sit illa uera interpretatio quam apostoli pro
bauerunt. De nouo nunc loquor testamento quod
grecum esse non dubium est. excepto apostolo matheo.
qui primus in iudea euangelium christi hebraicis litteris e
didit. Hoc certe quod in nostro sermone discordat. et
diuersos riuulorum tramites ducit. uno de fonte que
rendum est. Pretermitto eos codices quos aluciano
et esychio nuncupatos paucorum hominum asserit p
uersa contentio. Quibus utique nec in ueteri instru
mento post lxx. interpretes emendare quid licuit.
nec in nouo profuit emendasse cum multarum gen
tium linguis scriptura ante translata doceat falsa
esse que addita sunt. Igitur hec presens prefatiun
cula pollicetur. quatuor tantum euangelia. quorum
ordo iste est. Matheus. Marcus. lucas. iohannes. Co



Kat. 6 (↑ →)

Collectio trium partium
[„Tripartita” Iwona z Chartres]

Polska (?), XI/XII w.

Pergamin; 190 × 255 mm; kk. 200; minuskuła romańska, częściowo pismo dyplomatyczne, pismo kilku rąk; oprawa: karton pokryty barwioną na czarno skórą (XIX w.).
Rękopis, łacina

Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie, sygn. MS 25

Wolumin przywieziony do Polski przez legata papieskiego, ucznia Iwona z Chartres, Gwalona z Beauvais ok. 1103 roku lub, co bardziej prawdopodobne, skopiowany na miejscu (razem z egzemplarzem krakowskim). Zawiera: zbiór dekretów papieskich (w porządku chronologicznym do czasów Urbana II [zm. 1099 r.]), kanonów soborowych oraz cytatów zaczerpniętych z pism Ojców Kościoła, prawa rzymskiego i kapitularzy w układzie

systematycznym, utworzony w latach 1093–1095 przez Iwona z Chartres. Na pierwszej stronie antyfona o św. Wojciechu, poniżej rysunek sfer niebieskich wg Ptolemeusza, na drugiej stronie nie ukończony rysunek drzewa genealogicznego (arbor consanguinitatis), obok którego antyfona o św. Grzegorzcu z neumami. Na stronie 388 wykonany rubrą rysunek drzewa genealogicznego. Poza tym w tekście liczne notatki ks. A. Brodziszewskiego oraz tegoż *Antiquus Codex Sti Adalberti Episcopi et Martiris* — *proprie ejusdem Possessionis dum in his terris nobiscum viveret*.
M. S. Isidorus Mercator na czternastu papierowych kartach, wklejonych na początku kodeksu.

Lit.: J. Rył, *Katalog rękopisów*, s. 29–30; Gniezno — *pierwsza stolica Polski*, s. 130–131.
(L.W.)

Ubi abitur uel ad summos sacerdotes. 7 ipsi p[ro]miserunt ei pecunia se data uos.
Multi hodie uide scilicet q[uod] d[omi]ni ac magistrū d[omi]niq[ue] suū pecunia uendiderūt.
uelud immane et nefariū exhorrent nec tam cauent. Illi cū p[ro]miserib[us] falsū
cont[ra] q[uod]libet testimoniu[m] dicit. p[ro]fecto quentatē p[ro] pecunia negant. d[omi]ni pecunia
uendunt. Ipse enī d[omi]ni. Igo sū uirtas. Cū societate fraternitatis aliq[ui] discordie pestē
cōmaculant. d[omi]ni p[ro]dant. q[uod] d[omi]ni caritas ē. Quāq[ue] uirtutē ac caritatē iusta spūte.
d[omi]ni utiq[ue] q[uod] caritas ē uirtutē p[ro]dant. maxime cū n[on] infirmitate ut ignorantia pec-
cāt. S[ed] infirmitate iude quāt[um] oportunitate qualē arbūris absentib[us] militio
uirtutē uirtutē crimine mutant. A L E X A N D E R. II. De his
qui ep[iscopos] n[on] canonice iudicatū app[rop]riā sede expuler[unt]. x x.

Siquis deniq[ue] p[ro]p[ri]e aut eūcūq[ue] dignitatē. ul' eūcūq[ue] ordinis laico[rum] ep[iscopu]m
ep[iscopu]m p[ro]p[ri]e p[ro]p[ri]e. ut aliq[ui] uia p[ro]p[ri]a sede expulerit n[on] forte iudicatū ex-
ponit. auctores. 7 coop[er]antes tanti sceleris anathematiz[ati] erūt. Ibona uox eccl[esi]e ipsi
iurp[er]petuo t[ra]nt. Siū in p[ro]p[ri]a ul' quēcūq[ue] inferiorē q[uod] d[omi]ni cleru[m] hec t[ra]de p[ro]-
sūp[er]ent. euu[n]ice p[ro]uocant. atq[ue] cōp[ro]p[ri]a subiacet. Si cū uia fuerit. et
cōuocant. G R E G O R I U S. VII. O s i o. ep[iscopu]s talis q[uod] romanor[um]
pontificē uice in concilio uisū sunt. C A P. XXI.

Nali enī osiū ep[iscopu]m in uicino c[on]silio. illū in ep[iscopu]m c[on]silio romanor[um] uice t[ra]de
c[on]silio. fundit fuisse pontificē. Si agno quoq[ue] augustudunensi ep[iscopu] lud-
dunensi amatus suffraganeo s[an]c[t]i pap[ae] gregoriū celebrandi generalis ingal-
lia c[on]silio uice sua legat[us] indulsisse. C A P. XXII.
Urbanus. II. O r t a l d o a papa urbano cōsecrato.

Ortaldu[s] alauensis ep[iscopu] narbonensis eccl[esi]e suffraganeus romā c[on]secrandus ad
d[omi]ni papā urbanū uenit. suus quippe archiep[iscopu] eū c[on]secrare noluit. q[uod] p[ro]p[ri]e
electionē suā p[ro]p[ri]e bona eccl[esi]e obseruanda euu[n]ice iurauerat. C[on]secrat itaq[ue] ē a
d[omi]no urbano papa ante purgatus hui[us] modi sacramentum. De iuramento q[uod] canoni-
cis iur[amentis] eccl[esi]e feci p[ro]p[ri]e electionē nullā c[on]uocantē ante ut eligeret feci. Narbonensis
iur[amentis] archiep[iscopu] nullū p[ro]p[ri]e iur[amentis] c[on]secrationē n[on] cōmisi n[on] secante
neq[ue] iur[amentis] c[on]secrationē p[ro]p[ri]e q[uod] d[omi]ni sacerdotio merpellat.
I O H A N N E S. V I T A L I P A P A. b r u i e n s i. q[uod] b a p t i s m u s s i t s i m u l i e r.
infante in nomine trinitatis necessitate baptizauerit. 7 q[uod]
filii filie cōp[ro]p[ri]a excepta p[ro]p[ri]a qua comp[ar]tes
efficiuntur. legitime possint coniungi.

C A P I T V L U M. XXIII.
Sup[er] quib[us] consilium nos tua dilectio. hoc uidet nob[is] c[on]sententia respon-

ITEM. Qd n̄ sufficiat nobis ad salutē si tūc his negli-
gentiū adequemur fide uel actione. CA P. XVIII.

Nec sufficere nobis ad salutē arbitriū sicut his negligentiū ut quolib; indolox
fide ut actib; adequemur inq; sacris literis uia ē cōtendi parē; uiuendi re-
gula p̄sona. Bona sup̄ m̄scū de his qui ueritate pro
pecunia negant. CA P. XVIII.

Ubi abierit iudas ad sumos sacerdotes; ipsi p̄miserunt ei pecuniā se daturus.
Alia hodie uide scilicet qd dñi ac magistri dñi; sicut pecunia uenit dñi.
uelud mōnare et ne sariū exhorrent nec tam cauent. Itā cū p̄miserit; falsam
cont̄ q̄libet cōfessionū dicit. p̄fecto queritate p̄pecunia negant. dñi pecunia
ueniunt. Ipse cū dñi. ego sū iustus. Cū sociatē fr̄atruū alij discordie p̄le-
cōmactant. dñi p̄dunt. qd ē caritas ē. Quia q̄ ueritatē et caritatē uisla sp̄m̄.
dñi unq; q̄ caritas ē ueritatē p̄dunt. maxime cū n̄ infirmitate ut ignorantia p̄-
cor. s̄ infirmitate uidet querit oportunitate qualē arbitriū abstinent. m̄dano
ueritatē ueritatē criminat. ALEXANDER. II. De his
qui ep̄o n̄ canonice iudicātū app̄a sede expulsi. xx.

Siquis deinceps prius aut cuiusq; dignitatē. ut cuiusq; ordinis laicox ep̄m
cōphendit. p̄cessit. ut alij uia p̄pria sede expulsi n̄ forte iudicātū ca-
nonice. auctoritē; coop̄atorē; tanta sceleris anathematizet. i bona uox ecclē ipsi
non p̄petuo solant. Si n̄ in p̄b̄m ut quēcūq; inferiorē q̄dū clerici hec ad p̄-
sup̄sent. canonice p̄uocant. atq; cōpositiua subiacet. Si tamen fuerit ex
cōmunicat. GREGORIUS. VII. Oficio ep̄o talis q̄ romanorū
pontificis uice in conciliis usi sunt. CA P. XXI.

Nolla tūc oficiū ep̄m inuenire et tūc illi in ep̄is uicē dñi romanorū uice cōst̄
cedentib; fūctos fuisse pontifici. Si agno quoq; augustudanensi ep̄o lud-
dunensi archiep̄o suffraganeo sc̄m papā gregorii celebrandi gratulū ingal-
lia ecclē uice sua legatū indulgisse. CA P. XXII.

Ortaldo aluani ep̄o narbonensi ecclē suffraganeo romā cōsecrandū ad-
dñm papā urbanū uenit. suis quip̄ p̄ archiep̄o cū cōsecrare uoluit. qm̄ p̄
electiōne suā p̄p̄ bona ecclē obseruanda canonice iurauerat. Cōsecrare itaq; ē a
dño Urbano papa ante purgatū huiusmodi sacramentum. De iuramento qd canonice
et n̄ ecclē fecit p̄ electiōne nullā cōuentionē ante ut eligeret fieri. Narbonensi
uero archiep̄o nullū p̄ electiōnis causa cōsecrationē nec amissit nec fecit
neq; nichilominus ei cōsensum p̄p̄ qd a sacerdotio mereretur.

ITEM. Vitali p̄rio bruioni. qd baptisimus sit si mulier
infante in nomine trinitatis necessitate baptizauerit. qd
filiū filie cōpatrū excepta p̄sona qua cōpatres
efficiuntur. legitime possint coniungi.

CA PITVLUM. XXIII.
Sup̄ quib; consultat nos tua directio. hoc uidet nob̄ cōsentientia respon-

Guesen, And. aut. MS 25

Missa vetus № 100

INCIPIT

INCIPIT ORDO CATHOLICORVM LI
BRORVM QUALITER IN ECCLESIA PONENDI SUNT

NUNCIATA NATALIS

domini leguntur lectiones in de ysaia
propheta. Prima lectio sic continet in
capite. Primo tempore alleviata est
terra labulon & terra nepthalim. & no
uissimo adgrauata est uia mans. tra
iordanem galilee. Usq; Curuenim sup
uinculo. & cum interfecit eadent. Sup
omnib; his non est auersus furor eius.
sed adhuc manus eius extenta. Secunda
lectio sic continet in capite. Consola
mini consolamini popule mris. dicit
dominus. Usq; Quia manus domini fecit hoc.
& sic eius erant illud. Tertia lectio
sic continet in capite. Consurgit con
surgit. & induit fortitudinem brachii
domini. Usq; Quia quib; non erat narrati
deco audierunt. & qui non audierunt con
templati sunt. Postea legunt omelie
secundum patrum ad ipsi diem pertinentis.

Andrzej Aspiński Gnesen

MS. 149.

Nota. Omnia
et anno 1851.

1

Krzysztof Bieganski - Jerzy Włodarczyk, Missale plenarium, B. H. Cap. Gnesen 175 149
Facsimile (Autographes universitatis in Polonia, ed. H. von der Feicht 12, 1970)

habitatio. Et eiusdem. Ad
Sacrificium salutis nostre sumentes conce
de nobis domine deus purificatis mentibus
sepius tuę pietatis celebrare mysterium. Et
Concede quę omnipotens deus sancte nos spiritum Co.
uotis promereri sedulis. quatenus eius
gratia ab omnibus liberemur temptationibus;
& peccatorum nostrorum indulgentiam
meritamur. Et eiusdem. FERIA. iiii.

PERPETUUM NOBIS DE ANGELIS.
domine tuę miserationis presta subsidium.
quibus & angelica prestuisti suffragia
non deesse. Et SECRETA.

Hostias tibi laudis domine offerimus suppli
citer deprecantes. ut easdem angelico
pro nobis interueniente suffragio & pla
catus accipias. & ad salutem nostram pro
uenire concedas. Et Ad comest.

Repleti domine benedictione celesti suppli
citer imploramus. ut quod fragili cele
bramus officio. sanctorum archangelorum

O nobis pro deę sentiamus auxilio. Et. v. DICARI
OMNIS SEMPER DEUS. QUI IUSTITIAM IATE.

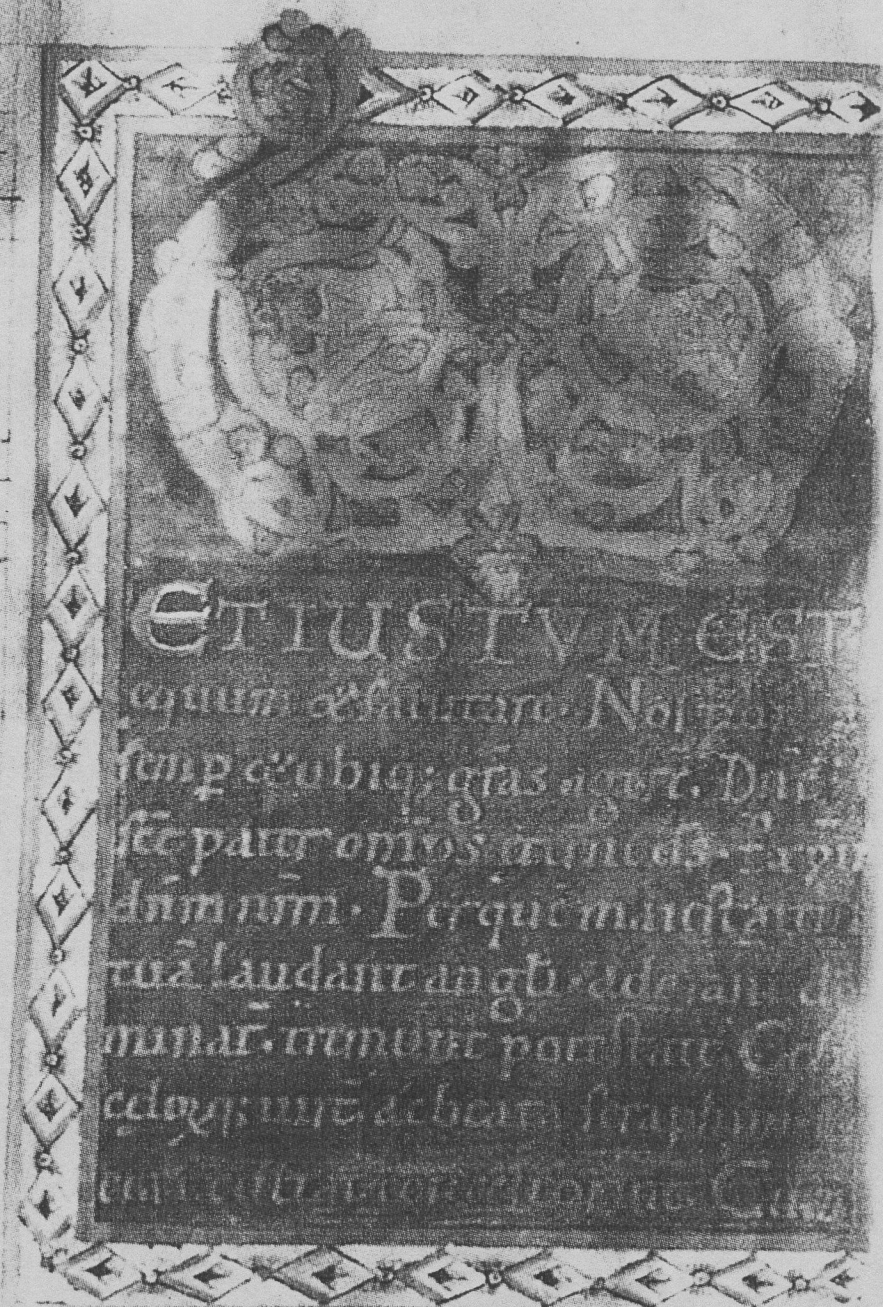
fuertibunt dunt uota sua eterno dō uiuō & uero.

Communicantes & memoriam uenerantes
in primis gloriose semp uirginis Marie
genitricis dī & dñi nr̄i ihu xp̄i. Sed
& beatorum apostolorum. ac marty-
rum tuorum. Petri. Pauli. Andree.
Iacobi. Iohannis. Thome. Iacobi Phi-
lippi. Bartholomei. Marthe. Symo-
nis & Iacobi. Leui. Elce. Clementis.
Sexti. Cornelii. Cypriani. Laurentii.
Chrisogoni. Iohannis & Pauli Cosme
& Damiani. Martini. Reginaldi.
Gereonis. Et omnium scōrum tuorum
quorum meritis precibusq; concede. ut
in omnib; protectionis tue muniamur
auxilio. Per eundem xp̄m.

Hanc igitur oblationem non seruimus nr̄e sed
& cuncte familie tue q̄s dñe ut placatus
accipias. diesq; nr̄os in tua pace dispo-
nas. atq; ab eterna dampnatione nos tri-
pi. & in electorum tuorum iubeas gre-
gem numerari. Per eundem xp̄m.

Quam oblationem tu dñs in omnibus

uoluntatis laudamus
has agimus. Et ut magis
ne ali vngentur salu-
tibus peccata mundi nati-
uitas nr̄e & tu sc̄dū ob-
lationem altissimis dñi



Gloria in excelsis deo. Et in terra pax hominibus bone voluntatis. Laudamus
 te benedicimus te. adoramus te. glorificamus te. gratias agimus tibi. qui
 mundi gloriam non despicis. Qui deus rex celestis in omni tempore. Tu solus sanctus
 tuus ihu xpe dñe deus agnus dei filius p̄ris qui tollis peccata mundi non
 nobis et in tollis peccata mundi suscipe deprecationes nostras. Tu solus
 deus p̄ris miserere nobis et in tu solus sanctus tu solus altissimus ihu
 xpe. Amen.

succubant dunt uota sua aeterno dō uiuō & uero.
Communicantes & memoriam uenerantes
 in primis gloriose semp uirginis Marię
 genitricis dī & dñi nr̄i ihu xp̄i. Scđ
 & beatorum apostolorum. ac marty
 rum tuorum. Petri. Pauli. Andree.
 Iacobi. Iohannis. Thomę. Iacobi. Phi
 lippi. Bartholomę. Matthei. Symo
 nis & Iacobi. Lini. Clei. Clementis.
 Sixti. Corneli. Cyprian. Laurentii.
 Chrisogoni. Iohannis & Pauli. Cosme
 & Damiani. Marci. Petri. & Pauli.
 Gregorij. Et omnium scōrum tuorum
 quorum meritis precibusq; concredas. ut
 in omnib; petitionis tue muniamur
 auxilio. Per eundem xp̄m.

Hanc igitur oblationem non seruimus nr̄e sed
 & cunctę familie tue q̄s dñe ut placat
 accipias. dñs q; nr̄os in tua pace dispo
 nas. atq; ab æterna dampnatione nos eri
 pi. & in electorum tuorum iubeas gr̄e
 gr̄e numerari. Per eundem xp̄m.

Quam oblationem tu dñs in omnibus

euangelium laudamus
 tris agimus. Cuius nomen
 me fili uirginis salu
 uis. uita mundi. noster
 nei noster. Cuius nomen
 i solus altissimus dñs

Nr.
 26.01.04

Missale plenarium

Gnesen, Archivum Archidiecezjalne, p. 159

31 x 22 cm

Wiczorek-Hinz, p. 524

Der Codex stammt vermutlich
 (Niederaltaich). Nach Polen 1
 ...

K. Biegański - J. Woronczak, *Minale
Plenarium Bibliothecae Cap. Gnezniensis
Ms. 149. Antiquitates Mithicae in Poloniae*
12 (1970)

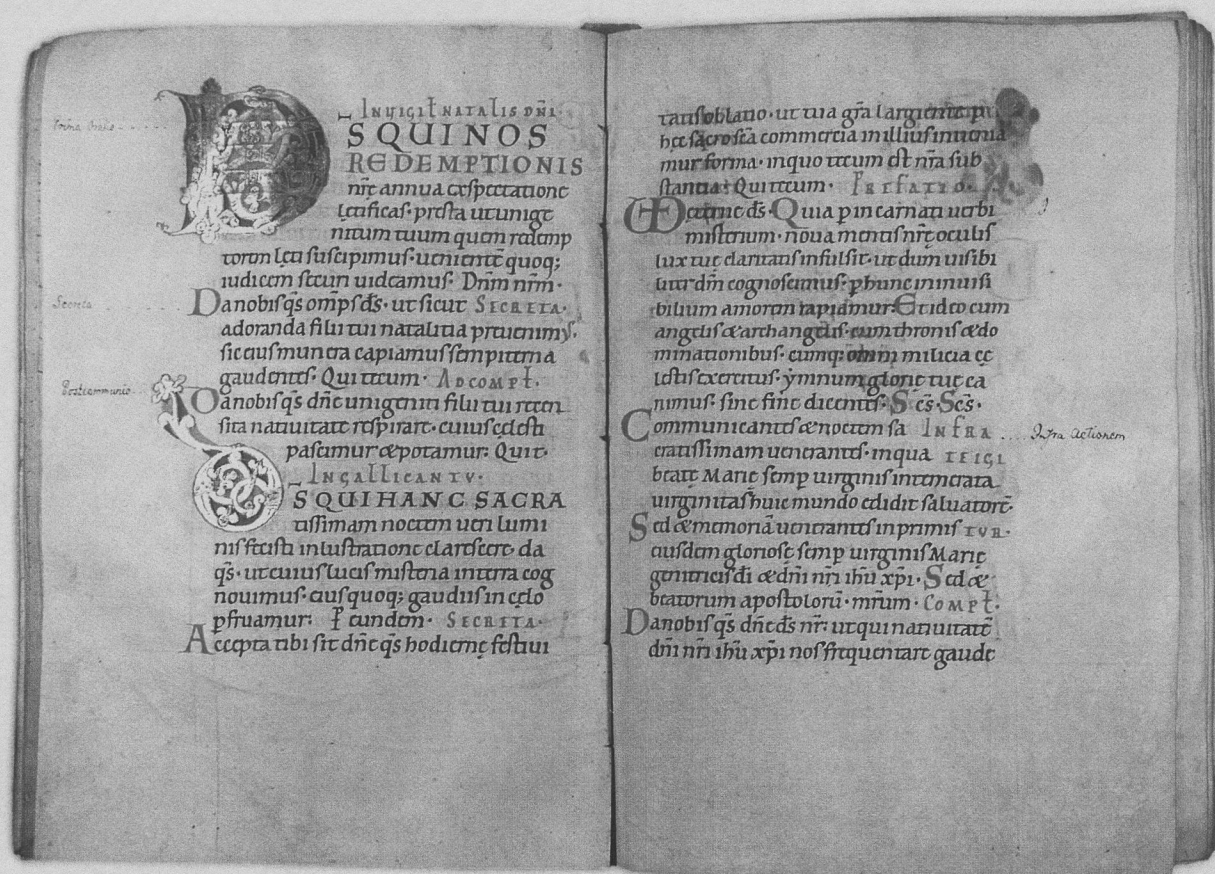
M. Walicki, in: *Sztuka polska przedromanńska
i romanńska do odkrytki XIII w.* Bd. 1
(1971) 258

M. Pietruchańska, *ebd.* 2 (1971) 692

bat superum. Erat autē aspectus eius sicut sol.
 & uestimentū sicut nix. Pre timore autē eius
 exterriti sunt custodes. & facti sunt uelut
 mortui. Respondens autē anglis. dixit mu-
 lierib; Nolite timere uos. Scio enim qđ ih̄m
 qui crucifixus ē queritis. n̄ est hic. Surrexit
 enī. sicut dixit. Venite & uidete locū. ubi
 positus erat dñs. Et ito cunctes dicite disci-
 pulis eius quia surrexit. & ecce precedet uos
 in galileam. Ibi cum uidebitis. ecce dixi uobis.

FRS EXPURGATE UETUS IN DIESCŌ. Ad
 fermentum. ut sitis noua cōpersio sicut es con-
 trisāhimī. Et enī pascha nrm. immolatus est
 xp̄c. Itaq; epulemur. Non in fermento ue-
 teri. neq; in fermento malicie & nequitie.

ISed in ahimis sinceritatis & ueritatis. **MAECV.**
IN ILLO TEMP **MARIA MAGDALENA**
 & maria iacobi & salome. conerunt aromata
 ut uenientes unguerent ih̄m. Et ualde ma-
 ne una sabbatorū ueniunt ad monumen-
 tū. orto iam sole. Et dicebant ad inuicē
 Quis reuoluit nobis lapidē ab hostio monu-
 menti? Et respicientes. uiderunt reuolutū
 lapidē. Erat quippe magnus ualde. Et intro



Kat. 5

Missale plenarium. Ordo Romanus et Missale antiquissimum
[Mszał]

Bawaria, skryptorium benedyktyńskiego klasztoru w Niederalteich, lata 90. XI w.

Pergamin; 210 × 305 mm; kk. 237; minuskuła romańska w dwóch kolumnach, pismo kilku rąk, wolumin rubrykowany; oprawa: deska pokryta brązową skórą, wycisk ślepy, pozostałości mosiężnych klamer; zdobienia: na k. 158 tekst pisany złotem na purpurze, ujęty w ozdobną ramę, zawiera 233 złote i srebrne inicjały ornamentalne o motywach florystycznych i zoomorficznych oraz liczne inicjały kaligraficzne

Rękopis, łacina

Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie, sygn. MS 149

Zapewne fundacji Władysława Hermana z okazji konsekracji katedry gnieźnieńskiej. Zawiera kalendarz,

w którym występuje św. Wojciech, kanon, modlitwy mszalne, zbiór lekcji i ewangelie oraz notacje muzyczne (neumy cheironomiczne). Na k. 79v całostronicowa kompozycja ujęta w bordiurę dekorowaną wielobarwnym ornamentem geometrycznym, zawierająca ligaturę (*Vere Dignum*) na purpurowym tle. W kodeksie notatka z 1287 roku, informująca o finansowaniu przez kapitułę gnieźnieńską pokrycia dachów i wież katedry.

Lit.: J. Rył, *Katalog rękopisów*, s. 94–95; *Missale Plenarium Bibliothecae Cap. Gneznensis* Ms 149, wyd. K. Biegański, J. Wronczak, *Antiquitates Musicae in Polonia*, t. 11 (1972) i 12 (1970), Graz — Warszawa 1970–1972.

(L.W.)



Kat. 2 (←)

Pontificale

[Pontyfikat gnieźnieński] (fragment)

(Süddeutschland)

Południowe Niemcy, pierwsza połowa XI w.
(odkryty w oprawie innego kodeksu)

Pergamin; 192 × 292 mm; kk. 2; minuskuła w jednej kolumnie; zdobienia: czerwone inicjały kaligraficzne pisane uncją lub kapitałą

Rękopis, łacina

Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie, sygn. MS Fr 10

Lit.: Gniezno *Mater Ecclesiarum Poloniae*, katalog wystawy, Gniezno 2000, s. 215.
(L.W.)

Kat. 3 (↑)

Evangelistarium

[Ewangelistarz, tzw. Codex pretiosus]

Bawaria, skryptorium benedyktyńskiego klasztoru w Niederalteich (?), lata 60. XI w.

Pergamin; 230 × 325 mm; kk. 6; minuskuła romańska (na k. 1 majuskuła), tekst pisany złotem; zdobienia: dwa duże plecionkowe inicjały

Rękopis, łacina

Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie, sygn. MS 600

Najpewniej ufundowany przez Bolesława Szczodrego z okazji konsekracji katedry gnieźnieńskiej w 1064 roku. Zachowany w jednej składce (brak w niej 2 kart), zawiera perykopę na święto narodzenia Matki Bożej (k. 1–3) oraz mękę Pana Jezusa (k. 3v–6).

Lit.: J. Rył, *Katalog rękopisów*, s. 200–201.
(L.W.)

CIV SCI
 ANGELI
 CVNDVM
 ATHE AM

generationis ihu xpi filii da-
 uid filii abraham. Abraham
 autem genuit ysaac. ysaac
 autem genuit iacob. Iacob
 autem genuit iudam et fra-
 tres eius. iudas autem genuit
 phares et zara de thamar. Pha-
 res autem genuit esrom. esrom
 autem genuit aram. Aram au-
 tem genuit aminadab. amina-
 dab autem genuit naason.
 Naason autem genuit salmon.
 salmon autem genuit booz de
 rachab. Booz autem genuit
 obeh ex ruth. obeh autem
 genuit iesse. Iesse autem ge-
 nuit dauid regem. dauid au-

Guesen, Kap. B. 600. fol. 1^v





possim rogare patrem meum.
& exhibebit mihi modo plus
quam duodecim legiones ange-
lorum. Quomodo ergo imple-
buntur scripture. Quia sic opor-
tet fieri. In illa hora dixit ih̄c
urbis. Tamquam ad latronem
existis cum gladiis & fustibus
comprehendere me. Cotidie
apud uos sedebam docens in tem-
plo. & non me tenuistis. Hoc au-
tem totum factum est. ut im-
plerentur scripture pphetarū.
Tunc discipuli omnes relicto
eo fugerunt. At illi tenentes
ih̄m. duxerunt ad caiphan prin-

generationis ih̄u xp̄i filii da
 uid. filii abraham. Abraham
 autem genuit ysaac. ysaac
 autem genuit iacob. Iacob
 autem genuit iudam et fra
 tres eius. iudas autem genuit
 phares & zara de thamar. Pha
 res autem genuit esrom. esrom
 autem genuit aram. Aram au
 tem genuit aminadab. amina
 dab autem genuit naaſon.
 Naason autem genuit salmon
 salmon autem genuit booz de
 rachab. Booz autem genuit
 obeth ex ruth. oberb autem
 genuit iesse. Iesse autem ge
 nuit dauid regem. dauid au

byloni sicchonia autem ge
nuit salathiel. Salathiel au
tem genuit Zorobabel. Zoro
babel autem genuit abiud.
Abiud autem genuit elachim.
Elachim autem genuit azor.
Azor autem genuit sadoch. Sa
doch autem genuit achim.
Achim autem genuit diud. Di
ud autem genuit dealar. Ele
alar autem genuit mathan.
Mathan autem genuit iacob.
Iacob autem genuit ioseph
unum marie. de qua natus
est ihc qui uocatur xpc.

possim rogare patrem meum.
& exhibebit mihi modo plus
quam duodecim legiones ange-
lorum. Quomodo ergo imple-
buntur scripture. Quia sic oportet
fieri. In illa hora dixit ih̄c
urbis. Tamquam ad latronem
existis cum gladiis & fustibus
comprehendere me. Cotidie
apud uos sedebam docens in tem-
plo. & non me tenuistis. Hoc au-
tem totum factum est. ut im-
plerentur scripture prophetarum.
Tunc discipuli omnes relicto
eo fugerunt. At illi tenentes
ih̄m. duxerunt ad caiphan prin-
cipem sacerdotum. ubi scribae

li. Et si omnes scandalizati fue-
rint in te. ego numquam scan-
dalizabor. At illi ihs. Amen
dico tibi. quia in hac nocte
ante quam gallus cantet ter
me negabis. At illi petrus.
Etiam si oportuerit me mori
tecum. non te negabo. Similit
& omnes discipuli dixerunt.
Tunc uenit ihs cum illis in uilla
que dicitur gethsemani. & dix-
it discipulis suis. Sedete hic. do-
nec uadam illuc & orem. Et af-
sumpto petro & duobus filiis
Zebedei. cepit contristari et
mensus esse. Tunc ait illis. Tris-
tus est anima mea usque ad mor-

possim rogare patrem meum.
& exhibebit mihi modo plus
quam duodecim legiones ange-
lorum. Quomodo ergo imple-
buntur scripture. Quia sic oportet
fieri. In illa hora dixit ih̄c
urbis. Tamquam ad laironem
existis cum gladiis & fustibus
comprehendere me. Cotidie
apud uos sedebam docens in tem-
plo. & non me tenuistis. Hoc au-
tem totum factum est. ut im-
plerentur scripture pphetaru.
Tunc discipuli omnes relicto
eo fugerunt. At illi tenentes
ih̄m. duxerunt ad caiphan prin-
cipem sacerdotum. ubi scribae

possim rogare patrem meum.
& exhibebit mihi modo plus
quam duodecim legiones ange-
lorum. Quomodo ergo imple-
buntur scripture. Quia sic por-
tet fieri. In illa hora dixit ih̄c
urbis. Tamquam ad latronem
existis cum gladiis & fustibus
comprehendere me. Cotidie
apud uos sedebam docens in tem-
plo. & non me tenuistis. Hoc au-
tem totum factum est. ut im-
plerentur scripture pphetaru.
Tunc discipuli omnes relicto
eo fugerunt. At illi tenentes
ih̄m. duxerunt ad caiphan prin-
cipem sacerdotum. ubi scribae

gemitu & dolore & lacrimis. fauces me sic
et efficiant & obligent te. ante quā confite-
aris peccata tua dño nrō ihu xpō Qui uenit.

Qs omps d's qui iudicas qd iustum est. ut
iudica & manifesta causā istam. in nomi-
ne dñi nrī ihu xpī. Qui uenit.

Ex canone carthaginensi capitulū xiii.
ponsus t sponsa cū benedicendi s a sacerdotē a
parentib suis t a parantymphib offerat. Qui be-
nedictione cū accipit. eade nocte p. cū ma-
ipsi benedictionis i uirginitate pmanant.

Missā sponsus t benedicidas. A. Dñe refu-
gium. R. Dirigatur or. A. Ita Dñe d's sat. of hinc spet. Co. Cū mē.

Exaudi nos omps & misericors d's. ut qd nrō
ministratur officio. tua benedictione pou
impleatur. f. Rom. **F**r's. Nescitis
qm corpora urā membra s xpī. Sed. Mathēv.
nit t. Accesserunt ad ihm pharisei. temptan-
tes eū & dicentes. Si licet homini dimittere
uxorē suā. Rq in nat s. Neta & Achillea. Scē.



Ms. Fragm. 10

gemitu & dolore & lacrimis. fauces tue sic
 ce efficiant & obligent te. ante quā confite-
 aris peccata tua dñō nrō ih̄u xp̄o Qui uenit.

Qs om̄ps d̄s qui iudicas qd iustum est.
 iudica & manifesta causā istam. in nomi-
 ne dñi nr̄i ih̄u xp̄i. Qui uenit.

Ex canone carthaginensi capitulū xxi.
 ponitur sponsa cū benedicendi s̄ a sacerdotē a
 parentib; suis & parantymphib; offerat. Quib;
 ut dicitur cū accepit. eadē nocte p̄. crenna
 ipsi benedictionis & uirginitate p̄maneat.
 Missa de sponsis & nedicendas. A. Dñe refu-
 gium. R. Dirigatur or. A. Ita Dñe d̄s sat. of. In te sper. Co. Cum v̄.

Exaudi nos om̄ps & misericors d̄s. ut qd nr̄o
 ministratur officio. tua benedictione p̄u
 impleatur. f. Rom. **F**rs. Nescitis
 qm̄ corpora ur̄a membra s̄ xp̄i. Sed. Math̄v.
 nit. Accesserunt ad ihm pharisei. temptan-
 tes eū & dicentes. Si licet homini dimittere
 uxore suā. Rq̄ in n̄at. f. Neri & Achillei. Sc̄.



Ms. Fragment 40

Queron,
 Rel. Archiv

MS Fr. 10